SITRA

Lausunto
28.2.2025

Julkinen

Sitra / Lasse Miettinen

Asia: VNS 7/2024 vp
Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

1 Johdanto

Sitra on tulevaisuustalo, joka auttaa Suomea uudistumaan. Edistämme Suomen hyvinvointia ja vauhditamme talouden kasvua luonnon kantokyvyn rajoissa. Tuemme yhteiskuntaa tulevaisuusajattelussa ja ennakointikyvykkyyden kasvattamisessa.

Sitra kiittää tulevaisuusvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta. Esitämme huomioita tavoitteissa 2, 7–9, 12–13 ja 15. Lausunnon keskeiset huomiot on koottu alle:

- Kotimainen kasviproteiinin tuotanto olisi mahdollista kolminkertaistaa nykyisestä vuoteen 2040 mennessä. Samalla voitaisiin edistää ruokaturvaa, ravitsemusta ja huoltovarmuutta.
- Kestävän ja uudenaikaisen energian varmistamista tukee se, että Suomi pyrkii ilmastolain mukaisesti olemaan hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä.
- Maankäyttösektorin toimien suunnitelmallisuutta ja ennakoitavuutta edistäisi sektorille, ja metsille sen keskeisenä osana, asetetut selkeät ja riittävästi mitoitetut tavoitteet.
- Suomi voisi investoida nopeasti kasvaville aloille ja ottaa riskiä esimerkiksi uusien teknologioiden ja aineettoman pääoman saralla.
- TKI-panostusten kohdentaminen voisi hyötyä hallituskaudet ylittävästä suunnittelun aikajänteestä ja järjestelmällisestä ennakoinnista.
- Suomen tuki kiertotalouden mukaisille Euroopan sisämarkkinoille ja eurooppalaisten uusioraaka-ainemarkkinoiden synnylle edistävät kulutus- ja tuotantotapojen kestävyyttä.
- Luontopääoman tila ja sen taloudellinen merkitys voidaan tehdä päätöksenteossa näkyväksi luontopääoman tilinpidon avulla.

Tavoite 2. Poistaa nälkä, saavuttaa ruokaturva, parantaa ravitsemusta ja edistää kestävää maataloutta.

Selonteossa todetaan, että hallituksen toimet keskittyvät maatalouden kannattavuuteen, ruokaturvaan ja huoltovarmuuteen. Ruokaturvan ja huoltovarmuuden osalta Sitra toteaa, että riittävä kotimaisen proteiinin tuotanto on tärkeässä roolissa, kun pyrimme turvaamaan huoltovarmuuden ja suomalaisten ravitsemuksen kaikissa olosuhteissa. Kotimainen kasviproteiinin tuotanto olisi mahdollista kolminkertaistaa nykyisestä vuoteen 2040 mennessä. Tämä edellyttäisi mittavia toimia, kuten viljelyn monimuotoistamista, kannattavuuden parantamista ja arvoketjujen rakentamista[1]. Esimerkiksi Tanskassa on vuonna 2023 laadittu kansallinen proteiiniohjelma[2], jonka tavoitteena on muun muassa lisätä kasviproteiinin tuotantoa.

[1] Suomi voi lisätä merkittävästi kasviproteiinien tuotantoa 2040 mennessä – turvaa huoltovarmuutta ja monipuolistaa ravitsemusta - Sitra (2024)
[2] Strategy_green_Proteins_2024.pdf

Kestävän kehityksen tavoitteen kaksi alla käsitellään maatalouden kannattavuuden, ruokaturvan ja huoltovarmuuden lisäksi ravitsemuksen laatua. Huono ravitsemus aiheuttaa Suomessa merkittäviä kansanterveydellisiä ongelmia. Nykyistä kasvipainotteisempi ruokavalio edistäisi huoltovarmuuden ohella ihmisten ja ympäristön hyvinvointia. Kestävämpään ruokavalioon siirtyminen voisi tuoda Suomelle myös kestävän kasvun mahdollisuuksia liittyen kasviproteiinien kehitykseen ja tuotantoon sekä kiertotalouden periaatteisiin nojaavaan elintarviketuotantoon. Esimerkkejä löytyy lukuisia, proteiinijauhe soleiinia tuottavasta Solar Foodsista[3] kalatalouden sivuvirtoja hyödyntävään Hailiaan[4], ja kasvupotentiaalia on runsaasti. Suomalaisen ruokajärjestelmän murrosta ennakoivan selvityksen mukaan noin puolet suomalaisista käytti tai saattoi kuvitella käyttävänsä lihaa korvaavia kasvituotteita erittäin tai melko mielellään[5].

Tavoite 7. Varmistaa edullinen, luotettava, kestävä ja uudenaikainen energia kaikille.

Fossiilisen energian käytön vähentäminen Suomessa on ollut määrätietoisen politiikan tulos, ja päästökauppasektorilla Suomen päästöt ovat laskeneet jopa ennakoitua nopeammin. Kestävän ja uudenaikaisen energian varmistamista tukee se, että Suomi pyrkii ilmastolain mukaisesti olemaan hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Tavoite osoittaa vahvaa sitoutumista koko maailmaa koskevaan energiamurrokseen ja turvaa teollisuudelle vakaan ja ennakoitavan toiminta- ja investointiympäristön.

Jotta määrätietoisia ja kustannustehokkaita toimia olisi mahdollista tehdä myös jatkossa, poliittisilla päättäjillä ja muilla yhteiskunnan toimijoilla tulisi olla käytössään tuorein tieto päätöksenteon tueksi. Päätöksentekoa palvelisi, että ilmasto- ja energiastrategia, keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma ja maakäyttösektorin ilmastosuunnitelma päivitettäisiin viipymättä. Kuten hallituksen vuoden 2024 ilmastovuosikertomuksessa todetaan, ilman lisätoimia Suomi ei ole saavuttamassa asettamaansa tavoitetta olla hiilineutraali vuonna 2035.

Kestävä energiantuotanto kytkeytyy vahvasti ilmastokriisin ja luontokadon torjumiseen. Nämä kaksi valtavaa haastetta ovat erottamattomasti kytköksissä toisiinsa. Kuten kansainvälinen ilmastopaneeli IPCC ja kansainvälinen luontopaneeli IPBES ovat todenneet, jos yrittää ratkaista yhtä huomioimatta toista, epäonnistuu molemmissa[6]. On syytä huomata, että kaikki ilmasto- ja luontotoimet eivät kuitenkaan vie samaan suuntaan. Päästöttömän energiantuotannon rakentaminen aiheuttaa väistämättä myös luontohaittoja. Siksi ilmasto- ja luontovaikutusten hallintaa tulee käsitellä kokonaisuutena: välttämättömän energiamurroksen toimeenpanossa on varmistettava, että ekosysteemien elinvoimaisuus turvataan tekemällä riittävä määrä luontoa vahvistavia toimia, jotta nettovaikutus niin ilmastolle kuin luonnolle on positiivinen.

Tavoite 8. Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja.

Suomi on kansainvälisten selvitysten perusteella innovatiivinen, mutta tutkimus- ja kehittämistyö ei johda tarvittavassa määrin innovaatioihin, yksityisiin investointeihin ja uuteen liiketoimintaan. Tämä on Suomen innovaatiojärjestelmän kipukohta. Kuten selonteossakin tunnistetaan, Suomessa investoinnit aineettomaan pääomaan ovat supistuneet viime vuosina, sekä koko talouden tasolla että yrityksissä. Erityisen suuri Suomessa on yritysten T&K-investointien pudotus. Ruotsi sen sijaan investoi ja kasvaa erityisesti aineettomilla investoinneilla[7].

[3] Home - Solar Foods
[4] Hailia Nordic brings Baltic herring back to people's plates - Sitra
[5] Kasvipohjaiset ja solumaatalouden tuotteet Suomen ruokajärjestelmän murroksessa - Sitra (2023)
[6] 2021_IPCC-IPBES_scientific_outcome_20210612.pdf
[7] Suomen talouden haaste numeroiden valossa - Sitra (2024)

Sitra kannustaa pohtimaan, puuttuuko Suomesta rohkeutta investoida nopeasti kasvaville aloille ja ottaa riittävästi riskiä. Entä olemmeko riittävän ketteriä hyödyntämään uusien teknologioiden tuomat mahdollisuudet? Aineettomien pääomien hyödyntämisessä piilee valtava potentiaali tulevaisuudessa – eikä meillä innovatiivisena maana tulisi olla esteitä tarttua siihen.

Kaikkia koskeva, kestävä talouskasvu kytkeytyy tiiviisti energiamurroksen ja puhtaiden teknologioiden edistämiseen. Globaalisti vihreän siirtymän investoinnit ylittivät vuonna 2024 ensimmäistä kertaa 2000 miljardin dollarin rajapyykin. Euroopassa muun muassa investointiympäristön epävarmuus on hidastanut vihreän siirtymän investointeja. Siitä huolimatta Suomessa on kestävän infrastruktuurin ja teollisuuden edistämiselle yhä hyvät edellytykset. Elinkeinoelämän keskusliiton mukaan Suomeen on vuoteen 2035 mennessä suunnitteilla lähes 290 miljardin euron arvosta vihreän siirtymän investointeja[8]. Pelkästään kiertotalouden tekstiilikuituihin liittyviä investointeja on Suomessa ilmoitettu vuosille 2021–2025 lähes 500 miljoonan euron edestä. Kiertotalousratkaisuilla on vuosi vuodelta kasvavat, miljardien eurojen markkinat.

Tavoite 9: Rakentaa kestävää infrastruktuuria sekä edistää kestävää teollisuutta ja innovaatioita

Selonteossa todetaan, että tavoitteena on tehdä Suomesta yksi maailman menestyneimmistä puhtaasta teknologiasta ja digitalisaatiosta hyvinvointia ammentavista maista. Osana tavoitteen toimeenpanoa Suomi ohjaa tulevina vuosina huomattavan määrän julkisia varoja tutkimus- ja kehittämistoimintaan.

Tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että julkiset TKI-panostukset suunnataan tehokkaasti ja vaikuttavasti valittujen painopisteiden mukaisesti. Euroopan maat ovat kehittäneet erilaisia tapoja tehdä strategisia valintoja TKI-panostusten kohdentamiseksi[9]. Eri maiden toimintatavoista on kuitenkin löydettävissä yhdistäviä tekijöitä, joista voi ammentaa mahdollisia suuntaviivoja Suomen toimintatapojen kehittämiseen. Yksi yhdistävä tekijä on hallituskaudet ylittävä suunnittelun aikajänne, joka tuo vakautta panostusten kohdentamiseen. Esimerkiksi Norjassa kymmenvuotinen pitkäaikaissuunnitelma ohjaa strategisten valintojen prosessia ja auttaa huomioimaan pitkän aikavälin tavoitteet. Suunnitelmaa päivitetään neljän vuoden välein, mikä mahdollistaa toimintaympäristön muutosten huomioinnin.

Strategisissa valinnoissa on mahdollista hyödyntää nykyistä vahvemmin myös ennakointitietoa ja tulevaisuusajattelua. Järjestelmällinen ennakointi auttaisi huomioimaan globaalin toimintaympäristön ja kilpailun kehittymisen mahdollisimman laaja-alaisesti.

Tavoite 12. Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys

Ylikulutus on merkittävä haaste, joka kuormittaa ympäristöä ja kuluttaa luonnonvaroja. Suomen kiertotalouden strategisen ohjelman[10] visiona on, että vuonna 2035 hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta on menestyvän taloutemme perusta. Vision toteutuminen edellyttää luonnonvarojen kestävää ja tehokasta käyttöä. Selonteossa mainittu Suomen tuki kiertotalouden mukaisille Euroopan sisämarkkinoille ja eurooppalaisten uusioraaka-ainemarkkinoiden synnylle edistävät kulutus- ja tuotantotapojen kestävyyttä.

[8] Vihreiden investointien dataikkuna - Elinkeinoelämän keskusliitto
[9] Suomi kohdentaa järeitä TKI-panostuksia – Mitä voisimme oppia muilta mailta? - Sitra (2024)
[10] Uusi suunta: Ehdotus kiertotalouden strategiseksi ohjelmaksi - Valto

Valmisteilla oleva uusi kiertotalouslaki on keskeinen lainsäädäntöhanke, joka tavoittelee kiertotalouden vahvistamista huomioimalla nykyistä vahvemmin materiaalien ja tuotteiden koko elinkaaren ja niiden hyödyntämisen kiertotalouden keinoin. Eri sivuvirtojen tehokkaampaan hyödyntämiseen, raaka-aineiden kierrätykseen ja resurssitehokkuuteen liittyviä investointeja on Elinkeinoelämän keskusliiton vihreän siirtymän dataikkunan mukaan suunnitteilla usean miljardin edestä. Ennustettava ja kiertotalouteen kannustava lainsäädäntöympäristö on tärkeässä roolissa investointien kotiuttamisessa ja elinkeinorakenteen muuttumisessa kiertotalouden mukaiseksi.

Tavoite 13. Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan.

Suomi tavoittelee hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä. Kustannustehokkaat toimet edellyttävät, että poliittisilla päättäjillä ja muilla yhteiskunnan toimijoilla on käytössään tuorein tieto päätöksenteon tueksi. Siksi ilmasto- ja energiastrategia, keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma ja maakäyttösektorin ilmastosuunnitelma tulisi päivittää ajan tasalle. Kuten ilmastovuosikertomuksessa todetaan, ilman lisätoimia Suomi ei ole saavuttamassa asettamaansa tavoitetta olla hiilineutraali vuonna 2035.

Maankäyttösektorin toimien suunnitelmallisuutta ja ennakoitavuutta edistäisi sektorille, ja metsille sen keskeisenä osana, asetetut selkeät ja riittävästi mitoitetut tavoitteet[11].

Kustannusvaikuttavuuden ja ympäristöhaasteiden kokonaisvaltaisen ratkaisun näkökulmasta maankäyttösektorilla kannattaa edistää toimia, jotka ovat monihyötyisiä eli auttavat vahvistamaan myös metsä-, maatalous- ja vesistöluontoa sekä vahvistavat toimialojen resilienssiä ilmastonmuutoksen edetessä. Sitralla on parhaillaan käynnissä hanke[12], jossa on tunnistettu toimia, joilla voidaan yhtä aikaa saavuttaa Suomen metsiin liittyvät luonto- ja ilmastotavoitteet. Hanke osoittaa, että metsäluontoa ja vesistöjä turvaavat toimet ovat merkittäväksi avuksi myös ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa. Seuraavaksi hankkeessa arvioidaan mahdollisten toimien taloudellisia vaikutuksia. Hanke valmistuu vuonna 2025.

Selonteon mukaan hallitus painottaa ilmastopolitiikassa päästöjä vähentävien ja hiiltä talteen ottavien ratkaisujen kehittämistä teollisuudessa ja energiantuotannossa. Suomessa erityisesti bioperäisen hiilidioksidin talteenotto ja varastointi (BECCS) on potentiaalinen ratkaisu niin sanottujen ”miinuspäästöjen”[13] tuottamiseksi. Suomessa joka tapauksessa toimivien teollisuus- ja energialaitosten hiilidioksidi kannattaa ottaa talteen.

Valtiolla on keskeinen rooli negatiivisten päästöjen tuottamisen mahdollistajana. Investointeja tekevät toimijat tarvitsevat julkiselta sektorilta selkeän näkymän tulevaan. Tarvitaan mieluiten erilliset tavoitteet teknisille ja maankäytön nieluille sekä strategiat niihin pääsemiseksi. Tavoitteiden ja strategioiden lisäksi on hyödyllistä luoda tulevaisuudesta myös positiivinen visio, joka innostaa toimintaan. Tekniset nielut täydentävät luonnon hiilinielua, eivät korvaa niitä.

Tavoite 15. Suojella maaekosysteemejä, palauttaa niitä ennalleen ja edistää niiden kestävää käyttöä; edistää metsien kestävää käyttöä; taistella aavikoitumista vastaan; pysäyttää maaperän köyhtyminen ja luonnon monimuotoisuuden häviäminen.

Luonnolla on luovuttamaton itseisarvo, mutta ihmisellä on myös itsekäs intressi turvata luonnon ekosysteemien toimintakyky. Taloutemme ja hyvinvointimme ovat viime kädessä luonnon

[11] Korjausliike - Sitra (2021)
[12] Metsien käytön tulevaisuus ja tarvittavat ohjauskeinot - Sitra (2025)
[13] Miinuspäästöt - Sitra (2023)

varassa. Luonnolla on itseisarvon lisäksi perustavanlaatuinen taloudellinen arvo[14], josta vain murto-osa näkyy tällä hetkellä kansantalouden tilinpidossa ja taloutta koskevassa päätöksenteossa. Tavoitteen 15 edistämistä tukisikin kyky tarkastella luontoa varallisuuden perustana, luontopääomana, jonka varassa taloutemme toimii[15].

Selonteossa todetaan, että hallitus turvaa luontopääoman säilymisen osana vastuullista talouspolitiikkaa ja tavoittelee luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämistä. Luontopääoman turvaamiseen tarvitaan työkaluja, joilla luontopääoman tila ja sen taloudellinen merkitys voidaan tehdä näkyväksi päätöksenteossa. Keskeinen kansainvälinen työkalu tähän on YK:n standardoima kansantalouden tilinpidon laajennus, luontopääoman tilinpito[16]. Suomella on tilaisuus lähivuosina ratkaista, miten tämän standardin käyttöönotto palvelisi kansallista päätöksentekoa parhaiten, kun EU-säätelyn vuoksi se tulee joka tapauksessa jossain muodossa sisällytettäväksi kansalliseen lainsäädäntöön.

Julkisen talouden ollessa tiukilla tavoitteen 15 edistämiseen on tarpeen etsiä myös uusia ratkaisuja, joissa luonnon ja talouden etu yhdistyvät. Yksi tällainen työkalu on nk. luontopohjaiset ratkaisut (Nature-based Solutions). Ne ovat keinoja ottaa luonto kumppaniksi ratkomaan kustannustehokkaasti yhteiskunnan haasteita, kuten hillitsemään ilmastonmuutoksen myötä yleistyviä kaupunkitulvia ja lievittämään hellepiikkien aiheuttamia kielteisiä terveysvaikutuksia. Luontopohjaisilla ratkaisuilla on mahdollista säästää merkittävästi julkisia varoja muun muassa rakennetussa ympäristössä tai terveysalalla. Tämän potentiaalin systemaattinen hahmottaminen ja hyödyntäminen on Suomessa vielä alkutekijöissään. Esimerkiksi kroonisten kansansairauksien kustannuksissa voitaisiin saavuttaa potentiaalisesti vähintään satojen miljoonien eurojen säästö, jos luonto kyettäisiin tuomaan tiiviimmin osaksi suomalaisten arkea ja terveydenhuoltoa[17].

Luonnon monimuotoisuus tukee myös maatalousympäristöjen hyvinvointia ja parantaa maan kasvukuntoa. Luonnossa monimuotoiset kasviyhteisöt ovat paremmassa turvassa kasvitaudeilta kuin lajiköyhemmät kasvustot. Lisäksi ne sietävät paremmin kuivuutta ja äärilämpötiloja. Sitran rahoittamassa Maatalouden biodiversiteettiratkaisut -hankkeessa[18] maanviljelijät ja tutkijat testaavat yhdessä viljelymenetelmiä, jotka vahvistavat luonnon monimuotoisuutta maatalousympäristössä. Samalla testataan, miten monimuotoisuuden vahvistaminen auttaa viljelijää kasvinsuojelussa. Hanke jatkuu vuoden 2025 loppuun saakka.

Lasse Miettinen, Johtaja
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
PL 160 (Itämerenkatu 11–13)
00181 Helsinki
p. +358 294 618 991
www.sitra.fi
Y-tunnus: 0202132-3

[14] Final Report - The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review - GOV.UK (2021)
[15] Uraauurtava talousraportti julki – tässä 10+1 asiaa, jotka siitä on hyvä tietää - Sitra (2021)
[16] Luontopääoma kartalle ja euroiksi - Sitra (2024)
[17] Luonto voi tarjota Suomelle jopa satojen miljoonien eurojen hyödyn kansantautien torjunnassa - Sitra (2024)
[18] Maatalouden biodiversiteettiratkaisut - Sitra (2025)